

SAKSBEHANDLER
Eline Ova Sveen
Bård Langvadslie

VÅR REF.
25/02516-2

DERES REF.

VÅR DATO
02.09.2025

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Allstad AS
Postboks 535 Sentrum
0105 OSLO

Att:

Tanum prestegård - Avgjørelse av klage på avslag på vedtak om avslag på dispensasjon for montering av elektroniske dørlåser

Vi viser til deres klage 2. april 2025. Klagen gjelder Vestfold fylkeskommunes avslag på søknad om dispensasjon etter kulturminneloven § 15 a, for montering av Nimly dørlåser på hoveddøren og sekundærdøren på den fredete Tanum prestegård.

Vestfold fylkeskommune opprettholdt sitt vedtak og oversendte klagen til Riksantikvaren i brev 12. juni 2025. Klagen ble sendt innen klagefristen og behandles. Fristen for å gi merknader til oversendelsen har gått ut. Vi vurderer at saken er tilstrekkelig opplyst.

Konklusjon

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken og kommet til at Vestfold fylkeskommunes vedtak [omgjøres](#). [Klagen tas til følge](#).

Bakgrunn for saken

Den 19.12.24, søkte dere om dispensasjon etter kulturminneloven § 15 a for montering av elektronisk dørlås av typen Nimly Code på dører på:

- Hof Prestebolig
- Stokke Prestebolig
- Tjølling Prestebolig
- Hedrum Prestebolig
- Lardal Prestebolig
- Brunlanes Prestebolig (Tanum prestegård)

- Brunlanes Forpakterbolig

Begrunnelsen for søknaden er et ønske om at bygningene skal brukes til samfunnsnyttige formål og at bygningsmassen skal være i kontinuerlig bruk. Et elektronisk låsesystem vil effektivisere administrasjonen av nødvendige tilganger til bygningen, gi en bedre kontroll over hvem som har tilgang og unngå at det er flere fysiske nøkler i omløp. Et elektronisk låssystem vil også gi en mer profesjonell nøkkeladministrasjon ved at «nøkler» kan tildeles digitalt via en app. Målet er mindre ressursbruk, økt sikkerhet, større fleksibilitet og langt bedre bærekraft og oversikt over tilganger til boligene. Elektronisk nøkkelsystem fører til at det ikke blir nødvendig å gjennomføre reiser for å gi tilgang til bygningen, noe som er i tråd med målet deres om bærekraft. I søknaden redegjør dere også for valget av leverandør av låsesystemet.

Vestfold fylkeskommune avslo søknaden om dispensasjon for montering av Nimly dørlåser på hoveddøren og sekundærdøren på Tanum prestegård i vedtak datert 14.03.2025.

De vurderte at hoveddøren er en del yngre enn bygningen fra 1763, men at den passer godt med verandaen i sveitserstil. Dørvrider og låssystem er av nyere dato, men forsøkt tilpasset bygningens form og uttrykk.

Sekundærdøren ble vurdert å være av nyere dato med fire liggende speil og platekledning på innsiden.

Avslaget var begrunnet med at den valgte dørlåsen ikke i tilstrekkelig grad bevarer presteboligen i tråd med fredningen. Fylkeskommunen vurderte at det er mulig å løse tiltaket på alternative måter som ikke vil komme i like stor konflikt med formålet med fredningen.

Fylkeskommunen tok ikke stilling til vilkåret om at det må foreligge et særlig tilfelle for å gi dispensasjon etter § 15 a.

Innholdet i klagen

Klagen gjelder avslaget på dispensasjon for hoveddør og sekundærdør.

Det blir påpekt at hoveddøren er av nyere dato og at vrideren ikke er original. Verandaen er i sveitserstil og døren er utformet mer som en verandadør, med smalt stående panel i nederste felt. Dørmiljøet er allerede modifisert og dermed vil ikke tiltaket føre til tap av autentisitet. Dere ser ikke at fredningsformålet er å ta vare på nyere bygningselementer.

Sekundærdøren ligger inne i et smyg, den er av nyere dato og vrideren er ikke tilpasset husets stil og uttrykk. Montering av omsøkt dørlås vil ikke medføre tap av autentisitet.

Dere ber om forståelse for behovet for en leverandør og ett produkt for å kunne håndtere dette rasjonelt i driftsfasen framover.

Fylkeskommunens vurdering av klagen

Fylkeskommunen viser til følgende:

- Tanum prestegård er et markant kulturminne som dokumenterer og forteller en viktig del av vår felles historie.
- Hoveddøren er en del yngre enn bygningen selv, men passer godt inn med verandaen som faller inn under sveitserstil. Selve bygningen er fra 1763. Dørvrider og låssystem er av nyere dato, men forsøkt tilpasset bygningens form og uttrykk.
- Sekundærdøren er av nyere dato med fire liggende speil og slett platekledning på innsiden.
- Tiltaket vurderes som et vesentlig inngrep i kulturminnet på bakgrunn av følgende:
 - Utformingen på nytt låssystem utfordrer det helhetlige arkitektoniske uttrykket som fredningen skal ivareta.
 - Uttrykket og utseende på inngangspartiet blir særlig svekket ved montering av nytt låssystem. Den nye kassen markerer seg med en helt annen tidsepoke enn det fredningen omfatter og vil svekke helhetsinntrykket.
 - Det vil være mulig å løse tiltaket på andre måter som ikke vil komme i like stor konflikt med formålet med fredningen.
 - Fredningen omfatter nyere bygningsdeler. Endringer på disse kan bare gjøres dersom vilkårene for å gi dispensasjon er til stede. Endringer som viderefører dagens løsninger og inntrykk, eller innebærer tilbakeføring til et mer opprinnelig historisk utseende, vil normalt kunne godkjennes. Tiltak som gir en dårligere tilpasning og fjerner seg fra det opprinnelige uttrykket, anses som et vesentlig inngrep.
 - Allstad eier mange prestegårder med ulik utforming og fredning. Det må gjøres en konkret vurdering av tiltak for den enkelte prestegård.
 - Det vises til Riksantikvarens redegjørelse for prinsipper for dispensasjon i klageavgjørelsen fra Riksantikvaren om Etne prestegård:
 - Her fremgår det at låsesystem av omsøkt type ikke bør godkjennes på hoveddører, herunder også nyere dører, som er svært eksponert i fasaden. Riksantikvaren er ikke like tydelig på om vurderingen av eksponering i fasade skal gjelde tilsvarende for sekundærdører. Fylkesdirektøren vurderer imidlertid at sekundærdøren til hovedbygningen på Tanum prestegård har en så eksponert plassering i fasaden, at nytt låssystem kan

forringe opplevelsen av anlegget som helhet sett fra adkomsten til anlegget.

Saken ble lagt fram for behandling i Hovedutvalget for inkludering, idrett og kultur 3. juni 2025. Utvalget opprettholdt avslaget og saken ble oversendt til Riksantikvaren for avgjørelse.

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren skal prøve om fylkeskommunens vedtak er basert på riktig bruk av dispensasjonsbestemmelsen og om saksbehandlingen er korrekt. Selv om det foreligger saksbehandlingsfeil, er vedtaket likevel gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket inn på vedtakets innhold, jf. forvaltningsloven § 41. Riksantikvaren kan også prøve fylkeskommunens skjønnsutøvelse.

En fredning tar alltid utgangspunkt i hvordan fredningsobjektet var på fredningstidspunktet. Formålet med fredningen, omfanget og bestemmelsene definerer hva og hvilke deler av objektet som har nasjonal kulturminneverdi.

Kulturminneloven § 15 a åpner for at det kan gis dispensasjon fra fredningsbestemmelsene. Det stilles to vilkår, som begge må være oppfylt for at dispensasjon kan gis. Tiltaket kan ikke medføre et *vesentlig inngrep*, og det må foreligge *særlige tilfelle*.

Bestemmelsen er en *kan*-bestemmelse. Dette innebærer at en søknad om dispensasjon kan avslås selv om begge vilkårene er oppfylt, dersom behovet for å beskytte det fredete kulturmiljøet vurderes å gå foran søkers behov eller samfunnsmessige behov som tilsier at dispensasjon skal gis.

Vesentlig inngrep

Hva som er et vesentlig inngrep, vil bero på et faglig skjønn, og må vurderes konkret. Kulturminnemyndighetene skal foreta en helhetlig vurdering av inngrepets art og størrelse sett opp mot kulturminnets art, størrelse, kulturhistoriske og arkitektoniske verdier. Formålet med fredningen og fredningsbestemmelsene har stor betydning for vesentlighetsspørsmålet.

Mindre endringer som hver for seg ikke synes å være vesentlige, kan samlet sett – og over tid – innebære vesentlige inngrep. Gjentatte mindre inngrep kan til slutt føre til at tålegrensen er nådd uten å overstige terskelen for vesentlige inngrep. I et kulturmiljø må tiltaket ses opp mot hvilken innvirkning det har på miljøet som helhet.

Allstad AS eier flere preste- og bispeboliger spredt rundt i hele Norge, og ønsker å montere elektroniske dørlåser på flere av bygningene.

Riksantikvaren er enig med Vestfold fylkeskommune i at låsbeslag og dørklinke er sentrale deler av den antikvariske helheten i fasadene. På flere bygninger vil låser av den typen det er søkt om å få sette inn, være svært fremtredende og innebære en forringelse av kulturminnet, fordi de fremstår som fremmedelementer med en moderne utforming som ikke er tilpasset bygningens arkitektur. I mange tilfeller vil også de eksisterende låsene og klinkene ha høy kunstnerisk, håndverksmessig og historisk verdi. I andre tilfeller kan imidlertid utskiftning av låser ha mindre, eller ingen negativ innvirkning på bygningens visuelle kvaliteter. Det vil derfor være nødvendig å gjennomføre en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Relevante momenter i vurderingen vil være dørenes alder og autenticitet, og hvor eksponert de er i fasaden.

På originale dører, eller gamle dører med høy arkitektonisk eller kulturhistorisk verdi, vil montering av elektroniske dørlåser i de fleste tilfeller utgjøre et vesentlig inngrep som det ikke kan gis dispensasjon til. Dette skyldes at elektroniske dørlåser vil være svært fremtredende på denne typen dører, og være i sterk kontrast til dør og inngangsparti. Det samme gjelder nyere hoveddører med en eksponert plassering i fasaden. Som hovedregel, vil det ikke kunne gis dispensasjon for utskifting av dørlås, med klinker og beslag i slike tilfeller.

På nyere hoveddører som ikke er særlig eksponert, eller andre sekundære dører, for eksempel kjøkkendører, vil det i flere tilfeller være mulig å gi dispensasjon fra fredningen til å montere elektronisk dørlås. I tilfeller hvor dispensasjon blir gitt, skal låsen primært være i et materiale eller farge som er mest mulig samsvar lik bygningenes tradisjon, i de fleste tilfeller vil sort antas å være et brukbart alternativ.

Særlige tilfelle

I tilfeller hvor det omsøkte tiltaket regnes for å være et vesentlig inngrep i kulturminnet, er det ikke nødvendig å vurdere hvorvidt det foreligger et særlig tilfelle.

Som særlige tilfelle trekker forarbeidene til kulturminneloven frem tiltak som er nødvendige av hensyn til formålet med den enkelte fredningen, tiltak av vesentlig samfunnsmessig betydning og andre helt spesielle tilfeller. Tiltak som er nødvendige av hensyn til formålet med fredningen, kan for eksempel være brannsikring, reparasjoner og restaurering. Tiltak som er av vesentlig samfunnsmessig betydning, kan for eksempel være miljøhensyn, universell utforming og krav til helse, miljø og sikkerhet, som er pålagt gjennom andre lovverk.

I de fleste tilfelle, vil ikke forenkling av administrative prosedyrer alene oppfylle vilkåret om særlig tilfelle. Riksantikvaren er likevel opptatt av at kulturminner skal vedlikeholdes og brukes. I så måte kan elektroniske dørlåser som kan styres digitalt, være tiltak som støtter opp om formålet med fredningen og som bedrer sikkerheten for bygget ved

å forhindre at uvedkommende får tilgang til fysiske nøkler. I dette tilfellet, vektlegger Riksantikvaren at Allstad har ansvaret for en stor portefølje av fredete bygninger. Et elektronisk system vil gi en bedre oversikt over hvem som til enhver tid har tilgang til bygningene, og gjøre det mulig å trekke tilbake tilgangene når leieforhold avsluttes eller vedlikeholdsarbeid og liknende er utført.

Til saken

Hoveddøren

Riksantikvaren er enig i fylkeskommunens vurdering om at hoveddøren er yngre enn bygningen fra 1763, men at den passer med verandaen i sveitserstil. Eldre fotografier i vårt arkiv viser at dørene stor grad er lik de dørene som trolig ble satt inn samtidig som verandaen ble oppført. Døren har en sentral passering mot tunet og sammen med verandaen utgjør den viktig del av det helhetlige fasadeuttrykket. Inngangspartiet har stor opplevelsverdi. Låsbeslag, klinke og låssystem er av nyere dato, men har en utforming som til en viss grad er tilpasset bygningens form og uttrykk.

Det gis ikke dispensasjon til å montere omsøkt dørlås på hoveddøren.

Sekundærdøren

Sekundærdøren er av nyere dato med fire liggende speil. Billedmaterialet viser ikke sekundærdørens plassering på bygningen. Riksantikvaren har vurdert annet tilgjengelig billedmateriale og det framgår at døren er plassert på den siden av bygningen som ligger til veien og at den er godt synlig i omgivelsene. På oppmålingstegninger arkivert i vårt arkiv, datert 1920, er denne døra ikke tegnet inn. Vi antar derfor at inngangen er etablert etter 1920, sannsynlig vis for at de som skulle besøke prestekontoret ikke skulle behøve benytte inngangen til selve presteboligen.

Riksantikvaren vurderer at montering av Nimly dørlås vurderes ikke å innebære et vesentlig inngrep i den nyere døra, som har lav kulturhistorisk verdi. Selv om døra og låsen er godt synlig fra vegen og innkjøringen på eiendommen er endingen av mindre betydning i forhold til opplevelsen av bygningens arkitektoniske, historiefortellende og estetiske verdi. Det gis/gis ikke tillatelse til å montere omsøkt dørlås på sidedøren.

Avgjørelse

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken og kommet til at Vestfold fylkeskommunes vedtak omgjøres. Klagen tas til følge. Det tillates ikke å installere elektronisk dørlås på hoveddøren på Tanum prestegård. Det tillates å installere elektronisk dørlås på sekundærdøren/sidedøren på Tanum prestegård.

Denne avgjørelse er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

Dere kan kreve dekning av nødvendige kostnader

Klagen deres har delvis ført frem. Det betyr at dere har krav på å få dekket vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, jf. forvaltningsloven § 36. Fristen for å kreve kostnadene dekket er 3 uker fra dere har mottatt dette brevet fra oss.

Nødvendige kostnader må dokumenteres med kopier av fakturaer. Vi understreker at det også må dokumenteres at kostnadene har vært vesentlige og nødvendige for å fremme klagen.

Vennlig hilsen

Kaare Stang
seksjonssjef

Eline Ova Sveen
fagdirektør

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Vestfold fylkeskommune, Postboks 1213 Trudvang, 3105 TØNSBERG

Vedlegg 7 – Brunlanes prestebolig

Brunlanes prestebolig er en stor barokk-preget bygning fra 1763, med helvalmet tak, knapt takutstikk, stående lektepanel, og smårutede vinduer inntrukket i vegglivet. Veranda på tunsiden i sveitserstil.

Brunlanes prestebolig hoveddør

Beskrivelse:

Hoveddøra er av nyere dato, alder ukjent, med smårutet glassfelt øverst og panelt nedre del. Utformingen av døra gjør at den passer godt i fasaden, men den er trolig ikke original (det var svært lite glass i dørene på midten av 1700-tallet). Det er montert en moderne vrider og låskasse på døra.

Montering av Nimly lås vil etter vår mening ikke gjøre mye av seg på denne store fasaden, og på en dør som framstår litt som en veranda-dør i uttrykket.

Brunlanes prestebolig sekundærdør

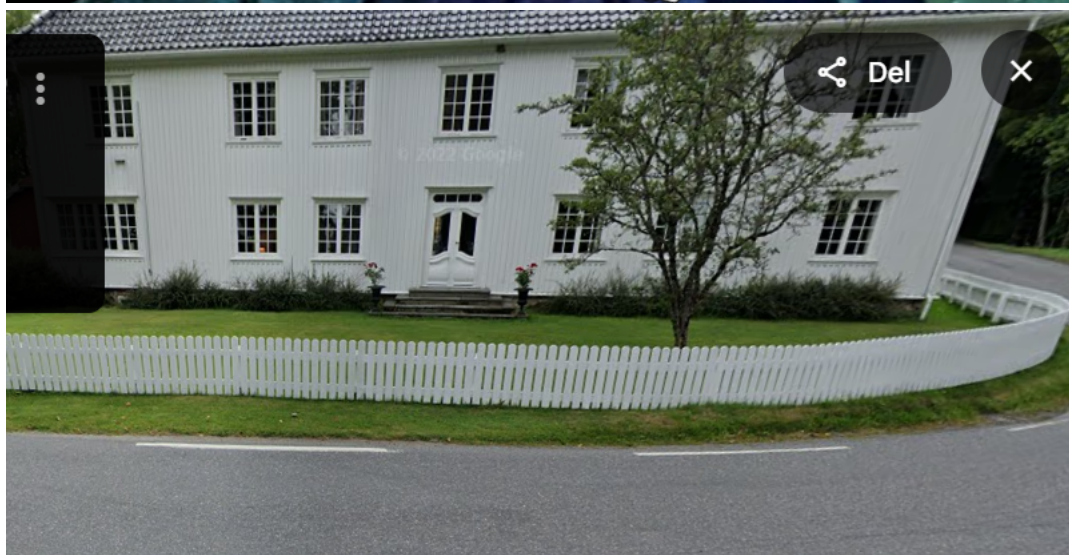
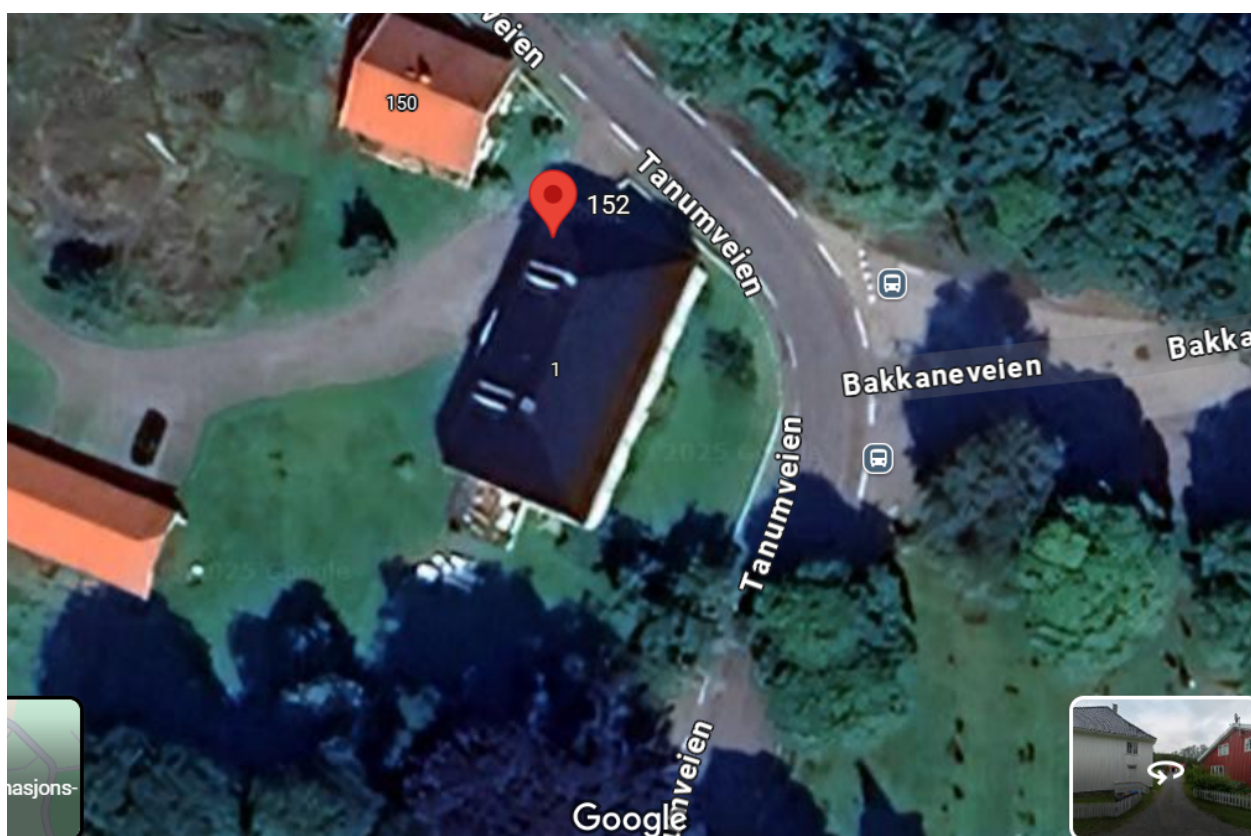
Beskrivelse:

Sekundærdøra er av nyere dato, med liggende speil som i empireperioden. Den er ikke original i inndelingen, og har slett innvendig platekledning. Det er montert ny vrider og låskasse på døra.

Montering av Nimly lås vil ikke påvirke det antikvariske uttrykket i stor grad, sekundærdøra ligger på gavlen, lite synlig fra tunet, og døra er trukket langt inn i veggen (dyp veggnisje).

Brunlanes prestebolig, Tanum

Frontdør mot vei – ikke omsøkt

Omsøkt sidedør

